

Krzysztof WIKTOROWSKI

REGIONALNE I LOKALNE UWARUNKOWANIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH POWIATU ŚWIDWIŃSKIEGO

REGIONAL AND LOCAL CONDITIONALITY OF DEVELOPMENT OF LEVEL-HEADED AREAS OF COUNTRY ADMINISTRATIVE DISTRICTS ŚWIDWIN

Katedra Ekonomii, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Żołnierska 47, 72-210 Szczecin

Abstract. Article presents analysis of conditionality and prospects of development of (evolution of) administrative districts Świdwin, but particularly, in level-headed aspect of development (evolution) country area. Appearance of characteristic of administrative district was purpose of author on its (his) background of stock geographic sites, mineral resources, demography, economic potential, stocks of nature.

Słowa kluczowe: obszary wiejskie, polityka regionalna, powiat Świdwin, rozwój wielofunkcyjny.
Key words: Districts Świdwin, multifunctional development, regional politics, rural areas.

WSTĘP

Sytuacja ekonomiczna polskiego rolnictwa i oraz regionów silnie związanych z rolnictwem, do których należy niewątpliwie powiat świdwiński, dobra w ostatnich latach po wejściu Polski do Unii Europejskiej obecnie gwałtownie zaczyna się pogarszać. Przyczyną tego zjawiska jest ogólnoświatowy kryzys, którego ewidentnym następstwem jest kryzys na rynku zbożowym. Po żniwach w 2009 roku ceny np. żyta czy owsa spadły w punktach skupu nawet poniżej 200 zł za tonę. Ceny jęczmienia wynoszą około 300 zł za tonę, a ceny pszenicy – 350–400 zł za tonę. Dyktat cenowy punktów skupu i elewatorów zbożowych w żaden sposób nie pokrywa kosztów produkcji. Dodatkowo pogarsza się sytuacja w innych sektorach gospodarki powiatu świdwińskiego, a szczególnie w budownictwie, gdyż gwałtownie zaczyna spadać popyt na inwestycje budowlane w pasie przybrzeżnym Morza Bałtyckiego, gdzie firmy budowlane z powiatu świdwińskiego miały znaczący udział. Konieczne jest zatem poszukiwanie alternatywnych form działalności gospodarczej na terenach wiejskich i miejsko-wiejskich i takich sposobów wykorzystania zasobów gospodarczych powiatu, które ułatwią modernizację rodzimych firm i gospodarstw i uruchomią procesy rozwojowe tych obszarów (Spychalski 2000). Szczególną rolę w tych procesach może odgrywać koncepcja zrównoważonego rozwoju oraz wchodzący w skład tej koncepcji wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, rozumiany jako zróżnicowane pozarolnicze wykorzystanie zasobów gospodarczych zlokalizowanych na wsi i w małych miasteczkach, a szczególnie racjonalne zagospodarowanie istniejących nadwyżek siły roboczej.

Prezentowany artykuł ma na celu przedstawienie lokalnych i regionalnych uwarunkowań rozwoju zrównoważonego powiatu świdwińskiego na tle przesłanek i zasad rozwoju wielofunkcyjnego oraz sprecyzowanie wniosków dla polityki władz lokalnych w tym zakresie. Celem artykułu jest ponadto analiza regionalnych i lokalnych uwarunkowań rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie powiatu świdwińskiego na tle koncepcji zrównoważonego rozwoju.

WYNIKI

W wyniku przeprowadzonych badań możemy stwierdzić, że powiat świdwiński jest obszarem o dominującej funkcji rolniczo-leśnej, z atrakcyjnymi krajobrazowo terenami, które nadają się zarówno do rolniczego, jak i turystycznego wykorzystania. Powiat ma również dwa ośrodki miejskie z przewagą funkcji usługowej i przemysłowej, które są jednocześnie obszarami ciężenia dla okolicznych gmin i miejscowości. Połczyn-Zdrój pełni ponadto funkcję znanego w Polsce ośrodka leczenia uzdrowiskowego, a Świdwin jest siedzibą dużej jednostki wojskowej. Wszystkie te uwarunkowania predysponują powiat do skutecznej realizacji strategii zrównoważonego rozwoju opartej na trzech funkcjach: rolniczej, turystyczno-uzdrowiskowej oraz przemysłowo-usługowej.

ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY A ROZWÓJ WIELOFUNKCYJNY

Idea zrównoważonego rozwoju pojawiła się w środowiskach naukowych w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku i od tego czasu kształtuje się jako koncepcja teoretyczna, na podstawie której formułowane są programy działań gospodarczych. Dyskusja nad tym złożonym zagadnieniem toczy się w wymiarze ogólnym w kontekście prac z zakresu teorii ekonomii i zarządzania, a także w układach sektorowych jako element strategii rozwojowych danego sektora. Jednocześnie w toku prac badawczych poszerza się i pogłębia merytoryczny i praktyczny wymiar koncepcji zrównoważonego i trwałego rozwoju. Mimo że nie ma jednolitej definicji i jednolitego postrzegania treści i zasad zrównoważonego rozwoju, koncepcja ta w klasycznej postaci zawiera trzy podstawowe wymiary:

- ekonomiczny,
- środowiskowy,
- społeczny.

Coraz częściej do tych trzech dodaje się inne wymiary: instytucjonalny, przestrzenny, etyczny. Rozumienie, a zwłaszcza wdrożenie tej koncepcji wiąże się też i różnicuje w zależności od pola oddziaływania i celów procesów rozwojowych. Zbiór celów, oprócz zbioru zasad wdrażania, należy do głównych kryteriów rozumienia i definiowania koncepcji rozwoju trwałego i zrównoważonego. Gospodarka oraz ochrona i inżynieria środowiska także łączy się w sposób nierozzerwalny z istotą rozwoju zrównoważonego i trwałego. Rozwój zrównoważony i trwały w wymiarze społecznym polega bowiem na trwałej poprawie jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych proporcji między następującymi rodzajami kapitału: ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym, przy czym oprócz tych trzech parametrów zawsze występuje jeszcze czwarty, który można nazwać rozwojem technologii, co sprowadza się do pojęcia tzw. mnożnika cztery (Piątek 2001). Właściwe relacje pomiędzy poszczególnymi składnikami tego mnożnika powinny zapewnić nie tylko wzrost gospodarczy,

ale przede wszystkim rozwój gospodarczy kraju, regionu czy subregionu, np. powiatu. Jak widać z powyższych rozważań, koncepcja zrównoważonego rozwoju w swoim podstawowym modelu zakłada równowagę pomiędzy trzema podstawowymi czynnikami charakteryzującymi współczesną cywilizację, czyli pomiędzy:

- gospodarką,
- społeczeństwem,
- środowiskiem naturalnym.

Tylko harmonijne sterowanie przez decydentów współdziałaniem czynników rozwojowych w tych trzech obszarach umożliwi najbardziej klarowny i niezakłócony rozwój na wzór porządku panującego w przyrodzie i pozwoli zapewnić ludzkiej cywilizacji równowagę zewnętrzną (otoczenie gospodarcze i środowiskowe) i wewnętrzną (jakość życia). Rolnictwo i gospodarka wiejska są w naturalnych sposób dziedzinami gospodarki i życia społecznego, gdzie kontakt ze środowiskiem jest bezpośredni i gdzie relacje, jakie zachodzą między tymi wymiarami, mają znaczenie wykraczające poza granice sektora i przestrzeni, z którą są związane. Coraz powszechniej uważa się, że rozwój wsi i rolnictwa powinien być zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, który poprzez rozsądne gospodarowanie przestrzenią pozwolić powinien na długotrwałe wykorzystanie zasobów przyrody z jednoczesnym podnoszeniem efektywności ekonomicznej oraz poprawą jakości życia społeczeństwa wiejskiego (Adamowicz 2006). Model zrównoważonego rozwoju gospodarki został przedstawiony na rys. 1.

Rys. 1. Model zrównoważonego rozwoju gospodarki

Występujące obecnie procesy restrukturyzacji rolnictwa i obserwowane stopniowe zmniejszanie się liczby podmiotów mających szansę na utrzymanie się z towarowej produkcji rolnej a także wciąż silna bariera popytowa na rynku rolnym są determinantami wprowadzenia na tereny wiejskie innych form aktywności społeczno-ekonomicznej i przemian w celu wykorzystania zasobów czynników produkcji gospodarstw domowych na wsi. Małe obszarowo i słabe ekonomicznie gospodarstwo rolne, prowadzące dotychczas wielokierunkową tradycyjną działalność rolniczą, musi dla zapewnienia źródeł utrzymania właścicielowi i jego rodzinie przejść proces zmiany funkcji w społecznym podziale pracy. Tym samym dotychczasowa monofunkcyjność działania zastąpiona zostanie wielofunkcyjnością rozumianą jako różnorodność (wielość) form dochodowego wykorzystania posiadanych zasobów czynników wytwórczych, czyli pracy, kapitału i ziemi (Hunek 1991). Polega to głównie na dodawaniu do tradycyjnej działalności rolniczej innych sfer aktywności produkcyjnej, usługowej lub środowiskowej, realizowanych zarówno w ramach gospodarstwa, jak i w jego regionalnym otoczeniu. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich może być rozpatrywany na dwóch poziomach:

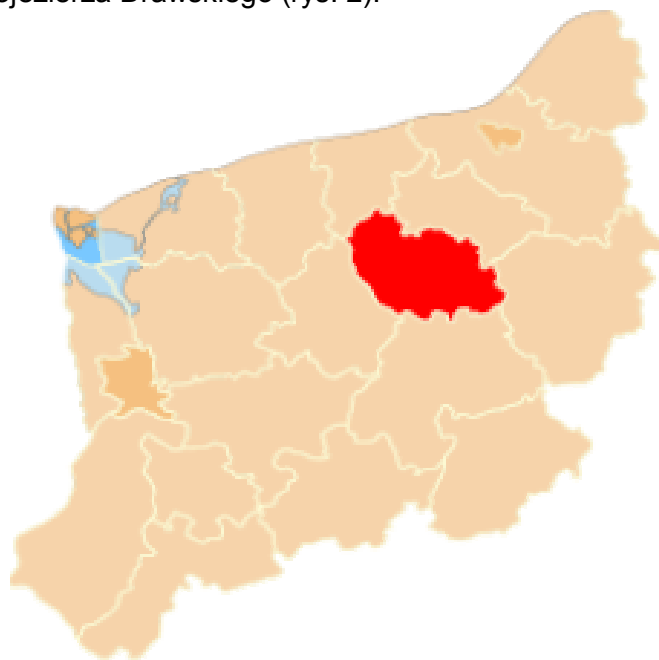
– w sferze gospodarstwa domowego użytkującego gospodarstwo rolne poprzez wzrost mobilności czynników wytwórczych lub zmianę ich gospodarczego wykorzystania. Następuje wówczas poszerzenie tradycyjnych wzorców aktywności gospodarczej.

– w sferze społeczności lokalnych, w których pojawiają się i narastają procesy alokacji kapitału i pracy, umiejscawiania różnych przedsięwzięć ekonomicznych. Przedsięwzięcia te stopniowo aktywizują przestrzeń wiejskiego obszaru gospodarczego i intensyfikują wykorzystanie zasobów miejscowych (Spsychalski 2000).

CHARAKTERYSTYKA POWIATU ŚWIDWIŃSKIEGO

Reforma administracyjna Polski weszła w życie 1 stycznia 1999 roku i wprowadziła trzystopniową stopniową strukturę podziału terytorialnego. Oprócz województw rządowo-samorządowych i istniejących od 1990 roku gmin wprowadzono także powiaty. Reforma miała na celu budowę samorządności, usprawnienie działania władz w terenie i przybliżenie ich do obywatela. Zmniejszono liczbę województw z 49 do 16. Większość miast, które straciły prawa miast wojewódzkich, weszło do grupy powiatów grodzkich, czyli miast na prawach powiatu. Efektem zmian było zmniejszenie roli wojewody na rzecz marszałka województwa i samorządu wojewódzkiego. Część obiektów, dotychczas będąca w gestii wojewody, przeszła pod zarząd poszczególnych szczebli samorządowych. Wraz z przekazaniem tych obiektów stopniowo, często z dużym opóźnieniem, przekazywano także narzędzia finansowania w postaci: udziału w podatku dochodowym, udziału w podatku od osób prawnych, dotacji i subwencji. Efektem tej reformy było, między innymi, powstanie powiatu świdwińskiego w ramach województwa zachodniopomorskiego.

Powiat świdwiński utworzony w 1999 roku położony jest w centralnej części województwa zachodniopomorskiego. W granicach administracyjnych powiatu znajduje się większa część Wysoczyzny Łobeskiej, fragmenty Równin: Nowogardzkiej, Gryfickiej i Białogardzkiej oraz północny skrawek Pojezierza Drawskiego (rys. 2).

Rys. 2. Położenie powiatu świdwińskiego na mapie województwa zachodniopomorskiego

Na obszarze 1093 km² zamieszkuje obecnie 51 723 osoby – jest to więc w województwie obszar średni zarówno pod względem wielkości powierzchni, jak i gęstości zaludnienia. W skład powiatu wchodzi sześć gmin, obejmujących łącznie 201 miejscowości. Użytki rolne, o areale przekraczającym 60 tys. ha, zajmują ponad 55% powierzchni powiatu; 35% stanowią uprawy leśne. Pod względem terenów nadających się pod uprawy powiat świdwiński znajduje się w czołówce województwa, w związku z czym w jego gospodarce rolnictwo, a także związane z nim przetwórstwo rolno-spożywcze odgrywają ważną rolę. W powiecie funkcjonuje ponad 2,5 tys. gospodarstw rolnych o bardzo zróżnicowanej strukturze obszarowej. Duży obszar powiatu zajmują lasy: buczyny pomorskie, dąbrowy i brzeziny bagienne, a także, coraz rzadsze już, monokultury drzew iglastych. Na dużą skalę działa, zatrudniając setki pracowników, sektor leśny oraz powiązane z nim zakłady przerobu drewna. Lasy państwowe administrowane są przede wszystkim przez Nadleśnictwa Świdwin i Połczyn-Zdrój oraz częściowo Gościno i Białogard. Na terenie powiatu wydobywane są surowce naturalne. W jego północnej części pozyskuje się gaz ziemny, ponadto wydobywa się kredę jeziorną, kruszywa naturalne i torfy ogrodnicze. Na cele uzdrowiskowe eksploatowane są występujące w okolicy Połczyna-Zdroju złoża torfów borowinowych oraz źródła solankowe. Istotną rolę w gospodarce powiatu odgrywa przemysł, w których zatrudnionych jest 3000 osób. Sektor produkcyjny to przede wszystkim zakłady wytwarzające tworzywa sztuczne i elementy metalowe, produkcja maszyn, a także przetwórstwo drzewne i rolno-spożywcze. Środowisko przyrodnicze powiatu charakteryzuje się dużą różnorodnością fauny i flory oraz występowaniem interesujących form krajobrazowych, które w wielu miejscach zachowały niemal naturalny charakter.

Okolice Świdwina i Połczyna-Zdroju, duże kompleksy leśne gmin Sławoborze i Rąbino oraz jeziora gminy Brzeźno to idealne miejsca dla rozwoju infrastruktury turystycznej i agroturystyki. Lasy bogate są w zwierzynę łowną, grzyby i jagody. Na miłośników wędkarstwa czekają tu czyste jeziora, kryjące w swej toni karpie i szczupaki. Turystykę pieszą można uprawiać na oznakowanych szlakach, biegnących przez tereny walk z okresu II wojny światowej w rejonie tzw. Kotła Świdwińskiego, przez dolinę rzeki Dębicy oraz najpiękniejsze tereny Szwajcarii Połczyńskiej. Kajakarze znajdą tu atrakcyjne szlaki wodne na Redze, Dębicy i Mołstowej. Przez malownicze wzgórza w pobliżu Połczyna-Zdroju biegną oznakowane trasy rowerowe. Dla miłośników przyrody przygotowano ścieżkę przyrodniczą, dzięki której można poszerzyć wiedzę o Drawskim Parku Krajobrazowym, którego 1/4 część znajduje się w granicach powiatu (Powiat świdwiński 2008). Jak napisano powyżej, całkowita powierzchnia powiatu świdwińskiego wynosi 1 093 km². Powierzchnia poszczególnych gmin wynosi:

- 111 km² – gmina Brzeźno,
- 343 km² – gmina Połczyn-Zdrój,
- 180 km² – gmina Rąbino,
- 189 km² – gmina Sławoborze,
- 247 km² – gmina Świdwin,
- 23 km² – miasto Świdwin.

W powiecie świdwińskim znajduje się więc jedna gmina miejska, jedna gmina miejsko-wiejska oraz cztery gminy wiejskie. Strukturę administracyjną powiatu przedstawiono w tab.1.

Tabela 1. Struktura administracyjna powiatu świdwińskiego

Gmina	Liczba sołectw	Liczba miejscowości
Brzeżno	10	20
Połczyn-Zdrój	23	77
Rąbino	14	27
Sławoborze	12	27
Świdwin	19	47
Miasto Świdwin	–	1
Powiat ogółem	78	199

Średnia liczba mieszkańców w poszczególnych gminach wynosi:

- 2997 – Brzeżno,
- 17 358 – Połczyn-Zdrój,
- 4266 – Rąbino,
- 4356 – Sławoborze,
- 6529 – Świdwin,
- 16 864 – miasto Świdwin.

Ponad połowa ludności powiatu świdwińskiego skupiona jest w dwóch ośrodkach miejskich – w Świdwinie i Połczynie-Zdroju. Miejscowości Sławoborze i Redło są zamieszkiwane przez ponad 1000 mieszkańców każda, pozostałe miejscowości zamieszkiwane są przez mniej niż 1000 osób. Przeciętna liczba mieszkańców, przypadających na 1 km², w powiecie wynosi 48 osób. Najłabiej zaludniona jest gmina Sławoborze, natomiast najwyższy stopień zaludnienia występuje w gminie miejskiej Świdwin. Powiat świdwiński należy do słabo zaludnionych (przeciętne zaludnienie w województwie zachodniopomorskim wynosi 76 osób/km²). Z danych statystycznych wynika, że liczba mieszkańców powiatu z każdym rokiem maleje. Jednym z najważniejszych czynników mających wpływ na spadek liczby ludności są migracje ludności związane głównie z sytuacją zarobkową. W prognozach długoterminowych w strukturze ludności powiatu zauważalne są wyraźne tendencje spadkowe w odsetku ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy jednocześnie prawie stałym procencie ludności zdolnej do wykonywania pracy. Niepokojący natomiast jest przewidywany w następnych latach prawie dwukrotny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Daje to obraz postępującego procesu starzenia się populacji ludności, szczególnie w małych miejscowościach.

UWARUNKOWANIA ROZWOJU GOSPODARCZEGO POWIATU ŚWIDWIŃSKIEGO

Na terenie powiatu nie występują złoża surowców naturalnych, które w istotny sposób w przyszłości mogłyby wpłynąć na rozwój gospodarczy regionu. Najważniejsze surowce, których występowanie udokumentowano w powiecie świdwińskim, zestawiono w tab. 2.

Powiat świdwiński to obszar o rozwiniętej funkcji rolniczo-leśnej, z atrakcyjnymi krajobrazowo terenami, stwarzającymi możliwości turystycznego ich wykorzystania. Wykształciły się tu dwa ośrodki miejskie – Świdwin z przewagą funkcji usługowej i przemysłowej oraz Połczyn-Zdrój z przewagą funkcji lecznictwa uzdrowiskowego. Powiat położony jest w znacznej odległości od znaczących ośrodków miejskich: Szczecina (120 km), Poznań (210 km), Koszalin (70 km) oraz Gdańsk (240 km). Przez powiat nie przebiegają drogi krajowe. Na terenie powiatu występują obszary chronione przyrodniczo: Drawski Park Krajobrazowy, rezerваты przyrody,

użytki ekologiczne, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz liczne pomniki przyrody. Wpływają one na ograniczenie działalności gospodarczej na tych terenach bądź w ich najbliższym sąsiedztwie.

Tabela 2. Zasoby i wykorzystanie surowców naturalnych w powiecie świdwińskim

Rodzaj surowca	Lokalizacja złoża i jego wykorzystanie
Gaz ziemny	rejon miejscowości Ciechnowo, Krosino; podjęto eksploatację, wykorzystując złoża do gazyfikacji gmin Sławoborze i Rąbino oraz części powiatu białogardzkiego
Torfy borowinowe	rejon miejscowości Bronowo i Dziwogóra; użytkownikiem złoża jest Uzdrowisko Połczyn SA wykorzystujące złoża w lecznictwie sanatoryjnym
Torfy ogrodnicze	występują w niewielkich ilościach w dolinach rzek we wszystkich gminach; nie-eksploatowane w sposób przemysłowy
Kreda jeziorna	występuje w miejscowościach Pęczeryno (złoża nieeksploatowane) i Rusinowo (złoża eksploatowane w ograniczonym zakresie)
Kruszywa naturalne	pozyskiwane na dużą skalę w pobliżu miejscowości Lipce; większe złoża występują również w Smardzku i Kluczkowie, nie są jednak eksploatowane w sposób przemysłowy; ponadto na terenie powiatu znajduje się kilka niewielkich żwirowni wykorzystywanych lokalnie
Źródła solankowe	występują w rejonie Połczyna Zdroju; wykorzystywane są w lecznictwie uzdrowiskowym oraz do produkcji wód mineralnych

Źródło: Strategia rozwoju powiatu świdwińskiego (2008).

Na terenie powiatu od dziesięcioleci dominowało rolnictwo wielkoobszarowe, co przesądziło o istniejącej do dzisiaj (ze zmianami wynikającymi z działalności PGR-ów) organizacji przestrzeni wiejskiej (sieć osiedleńcza, lokalizacja obiektów produkcyjnych i usługowych). Wielkotowarowa gospodarka PGR-ów spowodowała pojawienie się grup pracowników rolnych o zawężonych kwalifikacjach (od robotników rolnych do inżynierów). Doprowadziło to do zaniku umiejętności prowadzenia indywidualnego gospodarstwa rolnego jako samodzielnego przedsiębiorstwa. Obecnie w działalności przemysłowej na terenie powiatu przeważają przedsiębiorstwa i małe zakłady przemysłu drzewnego, przemysłu metalowego, produkcji odzieży, przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przemysłu chemicznego. Do najważniejszych pracodawców w powiecie świdwińskim możemy zaliczyć między innymi:

- Uzdrowisko Połczyn SA;
- Nadleśnictwo Świdwin i Nadleśnictwo Połczyn-Zdrój;
- Zakłady Przemysłu Drzewnego – Kołacz, Świdwin, Sławoborze;
- SWITALA-INTERNATIONAL – Zakład Przetwórstwa Żywności w Redle;
- POLARICA POLAND sp. z o.o. w Niemierzynie,
- Jednostka Wojskowa 1958 w Świdwinie,
- jednostki sfery budżetowej (edukacja, ochrona zdrowia, administracja).

Sytuację na rynku pracy w powiecie determinuje udział pracujących w poszczególnych branżach i poziom ich wynagrodzenia. Najczęściej poszukiwani pracownicy na lokalnym rynku pracy to: sprzedawca, ogrodnik terenów zieleni, robotnik w gospodarstwie rolnym, murarz, brukarz, szwaczka, robotnik gospodarczy, robotnik drogowy, robotnik budowlany. Najtrudniej obecnie Powiatowemu Urzędowi Pracy w Świdwinie jest zrealizować ofertę pracy w następujących zawodach: główny księgowy, nauczyciel języków obcych, inżynier mechanik, inżynier budownictwa, specjalista ds. marketingu, inżynier ochrony środowiska, fakturzystka

z doświadczeniem, szwaczka z umiejętnością szycia całości, murarz/tylnkarz z umiejętnością czytania rysunku, hydraulik – monter c.o. i wodno-kanalizacyjny z uprawnieniami do spawania miedzi. Bezrobocie dotyka głównie ludzi młodych i w wieku od 20 do 44 lat. Stanowią oni aż połowę zarejestrowanych bezrobotnych.

STRUKTURA AGRARNA POWIATU

Powiat świdwiński obejmuje obszar 109 310 ha. Użytki rolne o areale 60 500 ha zajmują 55,35% powierzchni, lasy zajmują 38 458 ha, co stanowi 35,18% areалу, odłogi stanowią 2984 ha (4,93% użytków rolnych), pozostałe grunty – 10 352 ha (9,47%). Średni wskaźnik bonitacji użytków rolnych wynosi 0,92. Rolnicy powiatu gospodarują na 60 500 ha użytków rolnych, przy czym grunty orne stanowią 51 357 ha, co stanowi 46,98% powierzchni ogólnej i 84,89% powierzchni użytków rolnych. Ilość gruntów ornych stanowi ponad 51 tys. ha, co lokuje powiat na 11 miejscu w województwie. Użytki zielone stanowią 8899 ha, tj. 8,14% powierzchni ogółem i 14,7% powierzchni użytków rolnych. Sady zajmują powierzchnię 244 ha, tj. 0,22% powierzchni powiatu i 0,40% powierzchni użytków rolnych. Odłogowanych jest 2984 ha, tj. 4,93% powierzchni użytków rolnych. Pozostałe grunty zajmują powierzchnię 10 352 ha, co stanowi 9,47% ogólnej powierzchni. Powiat świdwiński ma korzystne warunki naturalne do produkcji rolniczej, zróżnicowane jednak pod względem jakości gleb w poszczególnych gminach. Dominują gleby średnie i słabe. Najsłabsze gleby znajdują się w gminie Sławoborze. W powiecie funkcjonuje około 2500 gospodarstw rolnych o bardzo zróżnicowanej strukturze obszarowej. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi 24 ha. Dominują gospodarstwa małe i średnie, które stanowią ponad 75% gospodarstw. Przekształcenie struktury własnościowej rolniczej przestrzeni produkcyjnej, które dokonało się w latach dziewięćdziesiątych, zdeterminowało kondycję rolnictwa i – co za tym idzie – warunki życia ludności wiejskiej. Przed rokiem 1990 dominował tu sektor rolnictwa uspołecznionego, głównie państwowe gospodarstwa rolne (PGR-y), które w wyniku przekształceń własnościowych uległy likwidacji, a ich majątek trafił do skarbu państwa. Dominującą formą powiększania wielkości gospodarstw jest dzierżawa. Nie prowadzi to do trwałego rozdysponowania zasobów ANR, a tym samym do trwałej poprawy struktury agrarnej w powiecie. Proces przekształceń własnościowych wywarł również decydujący wpływ na pogorszenie sytuacji życiowej ludności wiejskiej, szczególnie na tych obszarach, na których dominowało rolnictwo uspołecznione. Pojawiło się zjawisko bardzo wysokiego bezrobocia wśród byłych pracowników PGR. Niska dochodowość gospodarstw rolnych, brak kapitału na inwestowanie w gospodarstwa oraz niski poziom wykształcenia osób pracujących w rolnictwie powodują, że obszary wiejskie pozostają w głębokiej depresji ekonomicznej i społecznej. Dotyczy to wszystkich gmin powiatu świdwińskiego. W indywidualnych gospodarstwach rolnych podstawowym kierunkiem jest zarówno produkcja roślinna, jak i mieszana. O takim profilu gospodarstw decydują w dużym stopniu uwarunkowania związane z koniunkturą i przygotowaniem zawodowym właścicieli gospodarstw oraz warunki naturalne. Struktura rolniczej przestrzeni produkcyjnej, zwłaszcza duży udział łąk i pastwisk w użytkach rolnych, wskazuje na duże możliwości rozwoju produkcji zwierzęcej, szczególnie hodowli i chowu bydła mięsnego i mlecznego. W strukturze agrarnej łąki stanowią 5044 ha (8,34% użytków rolnych),

a pastwiska – 3855 ha (6,4%). W ostatnich latach obserwuje się jednak regres w chowie i hodowli zwierząt (szczególnie dotyczy to hodowli trzody chlewnej i bydła). Jest to spowodowane przede wszystkim znacznym wahaniami cen skupu oraz brakiem zdecydowanej polityki rolnej.

PODSUMOWANIE

Analiza stanu gospodarki powiatu świdwińskiego, oparta na podziale branżowym, stała się podstawą do przeprowadzenia przez zarząd powiatu analizy słabych i mocnych stron powiatu, jego możliwości i ewentualnych zagrożeń. Tego typu opracowanie pozwoliło na wydzielenie najważniejszych problemów istniejących w powiecie świdwińskim. Problem największy w sferze społecznej bez wątpienia stanowi wysokie bezrobocie, którego stopa od kilku lat utrzymuje się na wysokim poziomie i na terenach wiejskich waha się od 20 do 40%. Stan ten jest bezpośrednio związany z ogólnie niską aktywnością gospodarczą, która jest uzależniona między innymi od takich czynników, jak:

- niskie kwalifikacje ludności;
- brak pomysłów i środków na rozwój działalności w takich branżach, jak turystyka czy nowoczesna produkcja rolna;
- ograniczona wielkość rodzimego kapitału.

Rozwój przedsiębiorczości jest również utrudniony przez niską aktywność organizacji i stowarzyszeń, które powinny wspierać aktywizację gospodarczą. Obserwuje się także postępujące niekorzystne zjawiska społeczne, takie jak coraz powszechniejsze ubóstwo oraz patologie społeczne, w tym wzrost przestępczości wśród młodzieży. Sytuację pogarszają dodatkowo negatywne procesy demograficzne, które pociągają za sobą duży przyrost osób w wieku poprodukcyjnym, przy jednoczesnym spadku liczby młodzieży uczącej się. Frustrację społeczną pogłębiają problemy związane z utrudnionym dostępem do usług sektora publicznego – głównie do usług medycznych. Powiat świdwiński jest powiatem średnim zarówno pod względem wielkości, jak i zasobów naturalnych, gospodarczych i ludzkich. Ale ma również niezaprzeczalne atuty. Są nimi środowisko przyrodnicze, możliwości lecznictwa sanatoryjnego, w miarę dobre gleby oraz aktywna przedsiębiorczość lokalna. Te wszystkie atuty dobrze rozpoznane i wykorzystywane mają szansę wpłynąć na harmonijny zrównoważony rozwój subregionu, jakim jest powiat świdwiński.

PIŚMIENNICTWO

- Adamowicz M.** 2006. Samorzady i społeczności lokalne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich. Warszawa, Wydawnictwo SGGW.
- Malicki M.** 1997. Surowce odnawialne, Szczecin, Akademia Rolnicza.
- Piontek F.** 2001. Ekonomia a rozwój zrównoważony – teoria i kształcenie, t. I, II. Białystok, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko.
- Strategia rozwoju powiatu świdwińskiego.** 2008. Świdwin, Starostwo Powiatowe.
- Spychalski G.** 2000. Rozwój wielofunkcyjny obszarów wiejskich jako szansa ich postępu w okresie integracji europejskiej. Szczecin, Akademia Rolnicza.
- Powiat świdwiński,** www.Powiatswidwinski.pl, dostęp wrzesień 2009.
- Wiktorowski K.** 2007. Uwarunkowania rozwoju energetyki odnawialnej w regionie zachodniopomorskim. Szczecin, Akademia Rolnicza.

Wiktorowski K. 2008. Rola i zadania samorządu terytorialnego w zarządzaniu ochroną środowiska w regionie zachodniopomorskim [w: *Rozwój zasobów kapitału ludzkiego obszarów wiejskich*]. Red. L. Pałasz, M. Malicki, G. Spychalski. Szczecin, Uniwersytet Szczeciński.